

Bitka za Monte Cassino

Peharda, Matej

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:395975>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-29**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti i povijesti

Matej Peharda

Bitka za Monte Cassino

Završni rad

Mentorica: doc.dr.sc. Slađana Josipović Batorek

Osijek, 2015.

Sažetak

Bitka za Monte Cassino svoje početke veže uz konferenciju u Casablanci. Tom konferencijom odlučeno je gdje će se nastaviti ratovati nakon afričke kampanje, a dogovoreno je da se napad izvrši na Siciliju odakle će se napredovati prema Italiji. Saveznici su u kratkom roku, zahvaljujući dobro organiziranoj operaciji „Husky“, ostvarili pobjedu na Siciliji, a potom su se iskricali na talijansko tlo i počeli organizirane akcije prema sjeveru. Napadi na tlu bili su organizirani u tri smjera od kojih je američka V. armija napala u Salernu, britanska VIII. armija u Tarantu i Montgomery s manjom vojskom kroz sredinu poluotoka. Relativno brzo Saveznici su napredovali i u listopadu 1943. godine došli su do Napulja i Foggije. Napulj je bio bitan zbog luke, a Foggia zbog aerodroma pa su daljnji planovi napada bili organizirani koristeći ta dva važna grada. Konačno, Saveznici su došli pred Gustavovu liniju koju je njemački feldmaršal Kesselring organizirao vojskom koja je uspješno pobjegla sa Sicilije i koja je bila predviđena za obranu Italije. Organizirana je linija s ključnom točkom Monte Cassinom. Ta planina gospodarila je dolinom kojom su Saveznici trebali napredovati prema Rimu. Saveznički napadi počeli su u siječnju 1944. godine i trajali su do svibnja 1944. godine. Napadi su bili organizirani u četiri ofenzive u pet mjeseci borbe, a slijedila ih je amfibijska operacija neprijatelju iza leđa gdje su se Saveznici iskricali kod Anzija, a to su iskoristili tek u četvrtoj ofenzivi. Gustavova linija srušena je 18. svibnja 1944. godine i Saveznicima je bio otvoren put prema Rimu.

Ključne riječi: Monte Cassino, Italija, Saveznici, Osovine.

Sadržaj

Sažetak	2
1. Uvod.....	4
2. Konferencija u Casablanci	5
3. Od Sicilije do Ortone	6
3.1. Iskrčavanje na Apeninski poluotok	7
3.2. Proboj do Gustavove linije	8
4. Bitka za Monte Cassino	9
4.1. Pregled terena	10
4.2. Sukobljene strane.....	11
4.3.1. Prva ofenziva.....	12
4.3.2. Iskrčavanje kod Anzija.....	13
4.3.3. Druga ofenziva	14
4.3.4. Treća ofenziva	15
4.3.5. Četvrta ofenziva – operacija Diadem	16
4.4. Posljedice.....	18
5. Zaključak.....	20
6. Popis literature i priloga.....	22
6.1. Literatura	22
6.2. Prilozi.....	23

1. Uvod

U ovom radu govorit će se o savezničkim operacijama u Italiji. Glavna tema bit će rušenje Gustavove linije, odnosno njezinog glavnog uporišta, gradića Cassina podno planine Monte Cassino. Nakon početnih neuspjeha Saveznika, ratna sreća okrenut će se već krajem 1942. godine. Saveznici će dobiti ključna uporišta u Africi, Crvena armija će grčevito braniti, a kasnije i obraniti Staljingrad i krenuti u protuofenzivu. Sve to dovest će do novog planiranja ratnih operacija i cilj će biti prvi put napasti neprijatelja u Europi. Jedna takva borba bit će na Apeninskom poluotoku koja će više psihološki nego strateški donijeti prednost Saveznicima. Ipak, bitka za Monte Cassino će olakšati Staljinovoj Crvenoj armiji borbu na istoku Europe i omogućit će bolju pripremu za najvažniju operaciju Saveznika, iskrcavanje u Normandiji. Upravo zbog toga, ta bitka bit će dovoljno istražena u literaturi. Uz manju zastupljenost literature od poražene strane na što objektivniji način pojasnit će se tijekom bitke te važnost bitke za Drugi svjetski rat. Bitka će se analizirati na način da će se u cjelokupnu talijansku kampanju uvesti dolaskom pred Monte Cassino, počevši od završetka afričke kampanje. Sama bitka obradit će se u više različitih poglavlja, a potom će se uz posljedice bitke zaključiti o značaju bitke. Cilj će, dakle, biti objasniti zašto su Saveznici Europu napali upravo iz Italije, kako i zašto je Saveznike zadržao nepogodan teren duže od očekivanog i kako će se to odraziti na nadolazeće sukobe u ratu.

2. Konferencija u Casablanci

Afrička kampanja završena je konačno sredinom svibnja 1943. godine. Već se krajem 1942. godine moglo naslutiti da će Saveznici dobiti Afriku pa je već početkom iduće godine organizirana konferencija u Casablanci. Prije toga, valja napomenuti konferenciju u Moskvi (kolovoz 1942.) kojoj je prisutan bio britanski premijer Winston Churchill. Za Casablancu, ta konferencija bila je bitna jer je Staljin zahtijevao otvaranje fronte na zapadu Europe kako bi podijelio snage Osovine. Churchill je uspio objasniti Staljinu da je u tom trenutku (prijelaz 1942./1943.) gotovo nemoguće i previše riskantno otvarati drugu frontu dok mu je, s druge strane, dao viziju svoje ideje o mediteranskom planu napada. Konferencija u Moskvi nije donijela previše novosti, Staljin je ostao tvrdoglav, ali se ipak pomirio sa situacijom i znao je da će njegova Crvena armija ratovati sama protiv nacističke Njemačke. Nakon neuspješnih sastanaka došlo je do konferencije u Casablanci gdje će se odlučiti sudbina daljnjeg ratovanja. Churchill je već i prije, a vidjelo se i s Moskovske konferencije, tražio otvaranje fronte na Sredozemnom moru, a američka strana se oštro protivila Churchillovim planovima. Konferencija je trajala od 14. do 24. siječnja, a glavni protagonisti bili su američki predsjednik Franklin Delano Roosevelt i Winston Churchill. Konferencija se uglavnom bavila vojnim pitanjima. Tako se, između ostalog, raspravljalo o pritisku na Japan, definitivnoj nemogućnosti otvaranja fronte u Normandiji, francuskim kolonijama u Africi, ciljanom bombardiranju Njemačke ne bi li se uništile tvornice oružja, a isto tako i moral njemačkog naroda. Za ovu temu najbitnija je svakako bila odluka o nastavku rata nakon afričkih operacija. Na konferenciji je zaključeno da će se izvesti desant na Siciliju i zatim napasti Italiju, iako, o napadu na Italiju govorit će se više na konferenciji u Quebecu. Prije konačne odluke o Siciliji, postojale su brojne trzavice o samom planu napada između dviju „bratskih“ sila. Amerikanci su htjeli rascjepkati njemačke divizije iskrcavanjem u Francuskoj, a Britanci su se zalagali za svoju perifernu strategiju, napadom na Italiju i Balkan. Britanci su svojom perifernom strategijom htjeli zaštititi svoje imperijalne interese na cijelom sredozemnom prostoru što američkoj strani nikako nije odgovaralo, kako iz političkih, tako i iz vojnih razloga. Ipak, Churchillove zamisli će se ostvariti, a poslije Sicilije izvest će se i napad na Italiju. Tako će direktan napad na Normandiju sačekati još jednu godinu, a Churchillova strategija iscrpljivanja neprijatelja bombardiranjem i blokadom pokazat će se vrlo uspješnom,

iako će Amerikanci smatrati da su se neke stvari mogle ostvariti i drukčije, uz manje vojne gubitke.¹

3. Od Sicilije do Ortone

Nakon konačne pobjede u Africi, pozornica se okreće na Sredozemno more. Cilj Saveznika je Sicilija, a više je razloga za zauzimanje tog otoka. Iz Sicilije će se, nakon zauzimanja, poduzeti sljedeći koraci u napadu na Osovine, a možda čak i bitnije, omogućit će se slobodna i sigurna plovidba Sredozemljem za Saveznike što će biti ključno u smanjenju duljine opskrbnih linija. Zapovjednik napada bio je Dwight Eisenhower, a prije desanta na Siciliju napast će Pantelleriju. Eisenhower je htio testirati invaziju tako što je odlučio bombardirati otok i uništiti ga prije nego vojska i stupi na njegovo tlo. Pantelleria nije bila od velike važnosti osim što je bio stacioniran veliki broj talijanskih vojnika zbog zračnih baza koje su Talijani ondje izgradili. Tako se Pantelleria, a uz nju su se i otoci Linosa i Lampedusa predali već 13. lipnja 1943. godine. Sve je bilo spremno za invaziju na Siciliju.²

Planiranje za napad na Siciliju trajalo je vrlo dugo, a operacija pod kodnim imenom za desant zvala se „Husky“. Dan za napad bio je određen 10. srpnja. U planiranje napada uključen je i britanski zapovjednik Bernard Montgomery, a admiral Henry Hewitt će voditi napad s mora. Saveznici su na raspolaganju za napad imali devet divizija kojima je iskrcavanje bilo isplanirano u detalje. Također, Osovine nisu bile sigurne gdje će se izvršiti napad, a pomalo naivno nasjeli su na podvaljene dokumente majora Williama Martina i povukli sa Sicilije veliki broj brodova i usmjerili ih prema Grčkoj i Sardiniji i Korzici gdje su očekivali napade.³ Ipak, na Siciliji će imati 300 000 vojnika neposredno prije napada Saveznika. Nekoliko dana prije napada, sve je bilo spremno za napad, ali pojavio se problem za Saveznike. Vremenske neprilike su ih omele u savršenom izvođenju akcije te je akcija umalo bila obustavljena. Snažan vjetar nosio je brodove, ali ipak je admiral Hewitt zajedno s Eisenhowerom i Andrewom Cunninghamom odlučio da se napad nastavi.⁴ Dan prije napada saveznički zrakoplovi su bombardirali zrakoplovne baze neprijatelja i sve priredili za „Husky“. Rano ujutro, 10. srpnja, Saveznici su se počeli iskrcavati na obali Sicilije, američke

¹ C.A. Rutgers., *Italija – da ili ne?*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, II. knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980., str. 228. – 231.

² M. G. Emeis, *Pobješnjeli duhovi na Pantelleriji*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 232.

³ Wolf Kielich, *Dunkerque za Sile Osovine*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 235.

⁴ Martin Blumenson, *Eisenhower*, Alfa, Zagreb, 1976., str. 53.

divizije su dočekane bez otvaranja vatre jer su talijanski i njemački topovi bili kratkog dometa. S druge strane, britanske divizije su imale poteškoća oko iskrcavanja i dočekane su s otvorenom vatrom. Tako je napad s jugoistočne strane usporen, a Amerikanci su već 22. srpnja u rukama imali Palermo i zapadni dio otoka osvojili su bez puno gubitaka. Britanci su trebali nakon iskrcavanja direktno napasti Cataniu, odnosno trebali su usmjeriti svoj napad prema Messini koja je bila krajnji cilj Saveznika u toj operaciji. Opet su Britanci zapeli kod Catanije, a prije toga feldmaršal Albert Kesselring je u posjetu generalu Alfredu Guzzoniju, koji je bio zadužen za obranu Siciliju, zaključio kako je Sicilija izgubljena, a jedino što se može napraviti je usporiti Saveznike kako bi se uspostavile obrambene linije na Apeninskom poluotoku.⁵ Američke divizije su sa sjeverozapada prilazile Messini, a Britanci su morali oko Catanije, odnosno brdovitim putem oko Etne, proći kako bi sa što manje gubitaka došli do Messine. To je omogućilo talijanskim i njemačkim snagama da se povuku u Italiju i to su napravili uspješno, a u literaturi se još naziva i kao „pobjedonosno povlačenje“. 17. kolovoza Amerikanci i Britanci stigli su u Messinu, 7 dana nakon povlačenja.⁶ U međuvremenu je Benito Mussolini smijenjen (25. srpnja), a naslijedio ga je Pietro Badoglio koji će nedugo nakon dolaska na vlast proglasiti kapitulaciju. Tako je uspješno završen napad na Siciliju, a Saveznici će steći iskustvo koje će im pomoći u napadu na Normandiju. Suradnja zrakoplovstva, mornarice i kopnene vojske bila je odlična pa su tako gubici bili vrlo mali i generali su mogli mirno planirati daljnje operacije.⁷

3.1. Iskrcavanje na Apeninski poluotok

Saveznici nisu dugo čekali prijelaz na kopno te su se već 3. rujna 1943. iskrcali kod Reggija di Calabrije.⁸ To je ujedno i prvi put od početka rata da su Osovine napadnute na svom teritoriju u Europi. Dwight Eisenhower je odlučio provesti operacije pod kodnim imenima „Avalanche“ i „Slapstick“, a odnosile su se na daljnje operacije nakon stupanja na tlo neprijatelja. Tako su za 9. rujna isplanirana iskrcavanja kod Salerno i Taranta, s dvije strane poluotoka, jugozapadne (Salerno) i jugoistočne (Tarant). Budući da je polazišna točka svih akcija bio Reggio gdje su se prvi put i iskrcali Saveznici, plan je uključivao napredovanje

⁵ W. Kielich, *Dunkerque za Sile Osovine*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 239.-240.

⁶ M. Blumenson, *Eisenhower*, str. 55.-56.

⁷ W. Kielich, *Dunkerque za Sile Osovine*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 241.

⁸ Isto, str. 241.

kroz sredinu, a akciju je vodio Montgomery. Američka V. armija obavila je iskrcavanje kod Salerna, a britanska VIII. u Tarantu.⁹ Bitnu ulogu imalo je proglašenje kapitulacije Italije dan prije izvršenja desanta što je imalo veliki utjecaj na moral vojnika koji su tu vijest dočekali s oduševljenjem.¹⁰ Eisenhower je odlično isplanirao sve operacije koje su se odnosile na Italiju, ali je zanemarena činjenica da su vojnici stupili na nepoznato tlo te da nikako nisu znali kakvi ih problemi čekaju. Također, nacistička vojska prije svega, a i ostaci talijanske fašističke vojske, bila je brojnija nego što se to mislilo, iskusnija, što je jedna od najbitnijih činjenica i spremna pregrupirana čekala napad Saveznika. Jedna od bitnih činjenica je i ta što su Saveznici računali na brz proboj i dolazak u Napulj te su razvukli svoje trupe duž juga Italije, a iz sredine je, kako je već i prije rečeno, Montgomery trebao napredovati bar do Salerna, odnosno spojiti liniju Salerno – Bari koja se protezala širom Apeninskog poluotoka (kasnije Salerno – Foggia). Saveznici su zapeli već kod Taranta. Doduše, iskrcavanje i početni prodori tekli su neočekivano glatko i lagano sve dok ih nisu dočekali mnogobrojni Nijemci. Njemački generali imali su različite pretpostavke u vezi napredovanja Saveznika. To se sve odnosi na osvajanje Sicilije i nagađanja smjera kojim će Saveznici napredovati. Tako se mislilo da će Saveznici sebi otvoriti put prema Balkanu, odnosno jadranskoj obali. S obzirom da su se Saveznici planski iskrcali kod Taranta, sumnja i pretpostavke njemačkih vojnih stručnjaka bile su opravdane, a ponajviše iz razloga što je tada partizanski pokret uzimao veći zamah pa je Jadran predstavljao „plodno“ tlo u nastojanjima Saveznika. To se ipak nije ostvarilo pa su Saveznici vrlo teško napredovali. Dolazak do Napulja trajao je više od dvadeset dana, ali su Saveznici konačno 1. listopada stigli u razoreni i prazni Napulj.¹¹

3.2. Proboj do Gustavove linije

Osim Napulja gdje su Saveznici dobili potrebne materijale za nastavak rata, bitna je bila i Foggia gdje su Saveznici iskoristili aerodromski kompleks kako bi napadali, uglavnom, njemačku vojnu industriju iz zraka. Saveznički bombarderi su, zahvaljujući talijanskom bojištu, razvukli njemačku zračnu obranu koja je već tada postajala ograničena.¹²

⁹ Rutger Dinger, *Umrijeti za Napulj*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 263.-266.

¹⁰ M. Blumenson, *Eisenhower*, str. 66.

¹¹ R. Dinger, *Umrijeti za Napulj*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 266.

¹² L. J. Hartog, *Nova godina u Ortoni*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 270.-271.

Što se tiče napredovanja, njemački feldmaršal Kesselring je utvrdio obranu na liniji dugoj 150 kilometara koja se zvala Gustavova linija.¹³ Grad Cassino podno planine Monte Cassino bio je ključ obrane jer su se iz te pozicije mogle nadgledati sve cestovne linije. Od Napulja do Cassina trebalo je više od 2 mjeseca, iako je udaljenost ta dva grada bila manja od 100 kilometara. Osim terena, možda najveći problem predstavljao je plan za iskrcavanje u Normandiji. Već u jesen 1943. Saveznici su u Italiji dobivali sve manje i manje potpore, a sve ne bi li se bolje pripremili za Normandiju, koja je imala najveći prioritet. Zbog toga će Saveznici usporiti, ali i zbog ogorčenih Nijemaca kojima su bombardiranja njemačke industrije podigla moral da se brane. Dodavši svemu tomu konfiguraciju terena, Saveznici padaju u velike probleme s napredovanjem, a njemačke linije obrane čvrsto stoje utvrđene na velikim planinskim masivima sakrivajući se i spremno čekajući. Svakako tomu treba dodati i godišnja doba, jesen i zimu, što će dodatno otežati Saveznicima borbe jer će se vrlo teško probijati po kiši i blatu koje je nepogodno za tenkove i sva vozila kojima su raspolagali. Teške borbe, duge 2 mjeseca, okončat će se krajem prosinca kada će biti duža pauza od daljnjih napredovanja. Saveznici će grčevitim borbama stići pred Gustavovu liniju, a neke trupe, predvođene Montgomeryjem doći će iza Gustavove linije, u Ortonu, gdje će se utvrditi i čekati daljnje upute.¹⁴

4. Bitka za Monte Cassino

Početak 1944. godine, saveznička vojska nalazila se u teškim položajima. Jedan dio vojske bio je ispred Gustavove linije, a jedan dio nalazio se malo iznad same linije na istoku u Ortoni. Cilj organizacije bio je napasti Gustavovu liniju iz više različitih smjerova jer otvoreni napad na planinske masive nema smisla. Stoga će generali, sada Mark Clark i Harold Alexander preuzeti vodstvo svih operacija. Generali Eisenhower i Montgomery će već u prosincu 1943. godine otići u London planirati operaciju „Overlord“ koja je, kako je već rečeno, bila najveći prioritet.¹⁵ Zbog ograničenosti u svim segmentima talijanskih akcija, bilo je teško planirati bilo kakve operacije. Eisenhower nije vjerovao da će se direktnim napadom moći na bilo kakav način ugroziti cijela Gustavova linija pa je zagovarao amfibijske operacije iza leđa neprijatelju na što se Kesselring i pripremio, ali s krivim pretpostavkama. Tako će prvi napad na Liniju biti tek odvlačenje pozornosti radi jedne amfibijske operacije. Ta

¹³ M. Blumenson, *Eisenhower*, str. 73.

¹⁴ L. J. Hartog, *Nova godina u Ortoni*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 272.-273.

¹⁵ M. G. Emeis, *Rupa na čizmi*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 350.-351.

operacija bit će iskrcavanje u Anziju, tada najpogodnijem dijelu za iskrcavanje i planiranje daljnjih operacija iza leđa neprijatelju.¹⁶

Što se tiče samog napada na Monte Cassino, Saveznici su bili svjesni da je Monte Cassino ključ Gustavove linije, ali da nije jedina planina na toj Liniji. Alexander i Clark će isplanirati nekoliko vojnih operacija, rasporedit će svoje armije i ciljano napadati glavne obrambene točke Nijemaca. Stoga će Saveznicima trebati puno strpljenja i više valova napada, a kako je i sam Eisenhower previdio, trebat će im pomorske i zračne operacije iza Gustavove linije kako bi ju oslabili.¹⁷ Bitka će trajati pet mjeseci, a Saveznici će u četiri vala napasti cijelu liniju. Pobjedonosna ofenziva će početi tek 11. svibnja, a sve ostale ofenzive do tada oslabit će Gustavovu liniju i natjerati Nijemce da povuku pričuvne jedinice što je i bio cilj Saveznika.

4.1. Pregled terena

Glavna meta bit će Monte Cassino, masiv koji gospodari cijelom linijom, a što je najbitnije, predstavlja opasnost za svaki daljnji napredak dolinom rijeke Liri koja vodi do Rima što je i krajnji cilj Saveznika. Prikazan je i vodoravni presjek (*Slika 1*) tog centralnog dijela linije koji je bio najbitniji Saveznicima. S istoka je najveći Monte Cairo, ali on ne predstavlja direktnu opasnost za dolinu Liri, već samo služi njemačkoj vojsci kao obrambeni položaj od savezničkih napada iza leđa. Sve do doline Liri nalazi se nekoliko vrhova, a istaknuti su Castle Hill i samostan kao najbitniji vrhovi obrane. Sa zapadne strane nalaze se Aurunci planine koje prave dolinu Liri prolazom između planinskih masiva što je za obranu gotovo savršeno. Pozicioniranje neprijatelja na nepristupačnim mjestima bit će najveći problem Saveznicima jer će se u početnim borbama pomicati najviše kilometar, a zatim će se vratiti nazad.¹⁸ U prilog obrani ići će i razdoblje rata, naime, savezničke operacije počele su u siječnju i trajale su sve do svibnja. Dakle, radi se o zimi i proljeću, a u proljeće će konačno i slomiti neprijatelja. Ne bi ni godišnja doba predstavljala toliki problem Saveznicima da nisu prelazili preko tri rijeke. Kišom oprane i prekrivene snijegom toliko su nabujale da je bilo gotovo nemoguće proći bilo kojim vozilu na drugu stranu, a tome u prilog išlo je i blato koje

¹⁶ F. W. Deakin, *Amater drži uzde*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 341.

¹⁷ Dwight Eisenhower, *Rat za oslobođenje Evrope*, NIP, Zagreb, 1949., str. 228.-229.

¹⁸ D. Eisenhower, *Rat za oslobođenje Evrope*, str. 228.

je okružilo sve riječne puteve, a uz to su i s jedne i s druge strane bile postavljene mine koje su do tada u ratu postale uobičajene ispred obrambenih pozicija. Sve to je predstavljalo veliki problem Saveznicima pa se trajanje ove bitke može opravdati i terenom, ali to je samo jedan dio u svim problemima Saveznika, a opet će na kraju pobjeda doći u savršeno vrijeme za Saveznike, pred sam početak operacije „Overlord“.¹⁹

4.2. Sukobljene strane

Jedan od problema Saveznika, kako je rekao i sam Eisenhower bio je broj vojnika na tom bojištu. Saveznici su raspolagali s dvije armije, a Osovine s jednom. Bile su to V. američka i VIII. britanska protiv X. njemačke armije. Još na Siciliji, Saveznici su raspolagali s brojem od 300 000 vojnika, a pred Monte Cassinom dvije armije brojile su 200 000 – 250 000 vojnika protiv jedne armije od 100 000 – 140 000 vojnika. Uz sve to, ogromnu premoć imali su Saveznici i u zraku, gdje je odnos bio 15:1, Saveznici su imali 4 000 – 5 000 aviona, a Osovine tek oko 300 aviona. Eisenhower je smatrao da je i to premalo, odnosno da su Saveznici trebali raspolagati s još većom vojskom. Omjer sukobljenih bio je 2:1 u korist Saveznika. Do kraja te bitke, gubici će biti veliki na obje strane, puno veći na strani Saveznika pa je teško reći tko je pravi pobjednik bitke jer su se njemački vojnici povukli. Na strani Osovina bili su pripadnici njemačke vojske i dio Talijana iz novonastale Talijanske Socijalističke Republike. Saveznici su pak bili sastavljeni od različitih narodnosti pa su osim Amerikanaca i Britanaca u sastavu bili i Kanađani, Indijci, Novozelandčani, Poljaci i Francuzi. Generali na strani Saveznika bili su Mark Clark, Harold Alexander te Oliver Leese, a kasnije su se istaknuli generali Ira Eaker, Francis Taker, Bernard Freyberg i Alphonse Juine. Njemačku X. armiju predvodio je feldmaršal Albert Kesselring, a s njim su bili Heinrich von Vietinghoff i Fridolin von Senger und Etterlin.²⁰

Dakle, logistički, taktički i brojem vojnika nadmoćniji su bili Saveznici u odnosu na Osovine. Sve to ipak nije bilo dovoljno da se uz svu tu premoć što prije uništi Gustavova linija jer će borba trajati dugih 5 mjeseci. Osim nepogodnog terena, razloge treba tražiti i u podređivanju svih vojnih akcija iskrcavanju u Normandiji. Kad su Saveznici osvojili Napulj,

¹⁹ Martin Blumenson, *Salerno to Cassino*, Office of the Chief of Military History, U.S. Army, Washington, 1969., str. 368.

²⁰ M. G. Emeis, *Rupa na čizmi*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 350.-351.

dovezena je ogromna količina opreme od koje će se dosta toga i vratiti, a sve u svrhu dobre organizacije operacije „Overlord“ kojom će Saveznici otvoriti još jedan front u Europi. Većina terenskih vozila, brojni bombarderi i drugi vojni zrakoplovi bit će povučeni i vraćeni u Englesku na pripremu za „Overlord“. Saveznici će tako, doista, ostati uskraćeni za opremu kojom bi izvršavali desante neprijatelju iza leđa kako bi što lakše srušili Gustavovu liniju. Izvršit će samo jednu takvu operaciju pa će borba za Cassino biti duga i teška. Još uz vojnu opremu, Saveznici su ostali bez dva najbolja generala, Montgomeryja i Eisenhowera koji su do dolaska pred samu liniju vodili sve zadatke i operacije. Unatoč svim ovim činjenicama, Saveznici su svejedno bili superiorniji, ali im je trebalo puno vremena da se probiju do Rima. Problem je možda bio i u neiskustvu novog zapovjedništva koji će, kasnije će se vidjeti, dolaziti u teške situacije i donositi različite odluke koje će utjecati na broj žrtava, a ovim se ponajviše misli na uništavanje benediktinskog samostana na Monte Cassinu.

4.3.1. Prva ofenziva

Prva ofenziva Saveznika otpočela je 17. siječnja i trajala je sve do 12. veljače. Cilj Clarka bio je odvući pažnju Kesselringu radi lakšeg iskrcavanja kod Anzija. Tako su počeli žestoki napadi na jugozapadnom dijelu Gustavove linije, uz planine Aurunci, što je zadalo ozbiljno brige njemačkim generalima koji su iz Rima poslali dodatne pričuvne divizije. Dogodilo se ono što je Clark htio, a to je odvratanje pozornosti jer je Linija postala ozbiljno ugrožena, ipak, dolaskom pričuvnih divizija, stanje se smirilo i spriječeni su daljnji prodori Saveznika s jugozapadne strane. Kombinirane snage V. američke i VIII. britanske armije raspoređene u korpus izvele su središnji napad preko Rapida prema gradiću Cassinu 20. siječnja. Napad je trajao dva dana, a svaki prijelaz preko Rapida završio je pogubno za Saveznike.²¹ Spremno ukopani njemački vojnici u planinskim masivima odbili su svaki napad pa je do 22. siječnja prekinuta ofenziva u tom dijelu Gustavove linije. Nekoliko američkih divizija pokušalo je proboj sjeveroistočno od Cassina kako bi prišli Monte Cassinu iza leđa. Pridružili su im se i Francuzi pod vodstvom generala Juina. Uspjeli su doći do planine Monte Belvedere koja je bila nekoliko kilometara udaljena od Monte Caira. Nijemci su bili svjesni da je gotovo nemoguće preko Monte Caira prići Monte Cassinu pa su se utvrdili na Monte Castelloneu gledajući prema Rapidu i čekali savezničku vojsku koja je bila bok uz Monte

²¹ M. G. Emeis, *Rupa na čizmi*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 351.

Belvedere. Jedan bataljon američke 34. divizije, koja je sudjelovala u spomenutim napadima sjeverno od Cassina, početkom veljače došao je u blizinu samostana, ali su pod stalnom vatrom prekinuli napad i onaj dio vojnika koji je preživio uspješno se vratio nazad.²² Sve postrojbe koje su sudjelovale u prvoj ofenzivi pretrpjele su gubitke od minimalno 50% u svojim postrojbama.²³ Ipak, Clark će na kraju biti zadovoljan prvom ofenzivom, prvenstveno zbog toga što je postignut cilj, a to je iskrcavanje kod Anzija.

4.3.2. Iskrcavanje kod Anzija

General Clark je dio svoje V. armije pripremio za izvođenje desanta na zapadnu obalu Apeninskog poluotoka između Anzija i Nettuna, prema njegovim procjenama, najboljeg mjesta za iskrcavanje.²⁴ Da Nijemci nisu ništa znali o tome, vidjelo se iz same akcije. Kesselring je već od 18. siječnja sve svoje jedinice stavio u pripravnost za takvu akciju. Datum za iskrcavanje bio je određen 22. siječnja, odnosno u noći s 21. siječnja. Tada je i izvedeno iskrcavanje, a vojnici nisu naišli ni na kakav otpor pa je do jutra Anzio bio u rukama Amerikanaca.²⁵ General John Lucas je prema uputama Clarka vodio operacije po iskrcavanju pa je odlučio utvrditi mostobran i čekati daljnje upute oko zajedničkog napada na Gustavovu liniju.²⁶ Kielich smatra da je Lucas, da je bio pametniji, mogao napasti direktno Rim iz Anzija ili onemogućiti komunikaciju na Gustavovoj liniji²⁷, no, ipak je teško govoriti o tome jer je Lucasa i njegove vojnike dočekaop nepoznat teren, a vremenski uvjeti ionako nisu dopuštali napredovanje oklopnih vozila i tenkova. Kao i u prvoj ofenzivi na Gustavovu liniju, Saveznike je pratila ogromna flota koja je konstantno bombardirala Osovine, ali je bila nemoćna u noći jer se morala vraćati u bazu koja je tada bila u Foggiji. S druge strane, ono što su Osovine imale, dobro su iskoristile i uništavale su, baš u večernjim satima, savezničke brodove i direktno bombardirale mostobran. Jedan od vidno razočaranih bio je Winston Churchill koji je smatrao da se cjelokupna operacija trebala izvesti na bolji način pa je, u svom stilu, izjavio kako na obali Anzija ima „nasukanog kita“.²⁸

²² M. Blumenson, *Salerno to Cassino*, str. 366.-370.

²³ Isto, str. 376.

²⁴ M. Blumenson, *Eisenhower*, str. 74.

²⁵ F. W. Deakin, *Amater drži uzde*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 342.

²⁶ Winston Churchill, *Drugi svjetski rat, Tom V., Obruč se steže*, Prosveta, Beograd, 1964., str. 460.

²⁷ W. Kielich, *Nasukani kit*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 344.-345.

²⁸ W. Kielich, *Nasukani kit*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 345.

Kesselring je ozbiljno shvatio ovaj desant pa je odlučio pregrupirati svoje snage i sam se pobrinuti za Saveznike kod Anzija. Vietinghoffu je ostavio obranu Gustavove linije, a dio XIV. armije poveo je u protunapad na mostobran uz konstantna pojačanja pa je imao oko 95 000 vojnika nasuprot 70 000 vojnika savezničke vojske. Protunapad počeo je 3. veljače i trajao je do kraja mjeseca. Kesselring je očekivao da će protjerati Saveznike iz Anzija nazad u Napulj, ali se ipak prevario jer su udružene kopnene snage, zrakoplovstvo i mornarica odbili sve njemačke napade pa su se u ožujku ukopali jedni i drugi i držali svoje pozicije. Saveznici će sve do kraja svibnja čekati na prodor iz Anzija prema poznatoj Autocesti broj 6 koja je dolinom rijeke Liri vodila prema Rimu, glavnom cilju Saveznika.²⁹

4.3.3. Druga ofenziva

Nakon prve ofenzive, Saveznici su mirovali samo 3 dana. Napadi na Monte Cassino počeli su 15. veljače.³⁰ General Freyberg, koji je preuzeo operacije sjeverno od Cassina, zahtijevao je bombardiranje samostana. Clark i Alexander se nisu složili s time i s pravom su smatrali da će to donijeti više štete nego koristi, ipak, Alexander se posavjetovao sa šefom svih snaga Saveznika u Sredozemlju, Henryjem Wilsonom. General Eaker trebao je preletjeti nisko iznad samostana i javiti ako su Nijemci koristili samostan u ratne svrhe kako bi ga mogli uništiti. Po dogovoru, sakralni objekti trebali su ostati netaknuti i nisu se trebali koristiti u ratne svrhe ni s jedne ni s druge strane. Eaker je rekao da je vidio njemačke vojnike u samostanu i to je bilo dovoljno Wilsonu da dopusti bombardiranje samostana.³¹ Bombardiranjem samostana otpočela je druga ofenziva, a o bombardiranju samostana reći će se nešto više kasnije.

Četiri vala bombardera 15. veljače su letjeli nad samostanom i uspješno ga pretvorili u ruševine. Cilj je bio približavanje Monte Cassinu u visinama, a u dolini su Novozelandčani htjeli preko Rapida doći do željezničke postaje grada Cassina. To bi im omogućilo pravljenje tla pogodnog za tenkove i ostala oklopna vozila. U planinama su, za razliku od prve ofenzive, napade izvodili pripadnici indijske divizije. Cilj je bio probiti se do točke 593 kako bi prišli Monte Cassinu sa sjeverne strane (*Slika 1*). Svi napadi su do 17. veljače završili jer je napad

²⁹ Isto, str. 346.-347.

³⁰ W. Churchill, *Drugi svetski rat, Tom V., Obruč se steže*, str. 478.

³¹ M. G. Emeis, *Rupa na čizmici*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 353.

po drugi put bio uzaludan. Njemačke postrojbe su uspješno vladale planinama na Gustavovoj liniji i uz manje gubitke odbile indijsku diviziju koja je, kao i sve ostale divizije bila prepolovljena brojem vojnika po povratku. Što se tiče novozelandske divizije, uspjeli su se sa željeznice vratiti u većem broju jer su pod konstantnom vatrom iz Cassina bili onemogućeni u pravljenju nasipa za tenkove pa su uz pomoć nekih oklopnih vozila došli do početnih pozicija.³²

Tako je i druga ofenziva bila bezuspješna, isključivo zbog bombardiranja samostana što je omogućilo iskusnim njemačkim vojnicima da se u ruševinama sakriju i brane.³³ Iako su imali odlične izvidnice i položaje duž cijele Gustavove linije, vrh Monte Cassina, odnosno samostan bio im je najbolja moguća pozicija na cijeloj liniji. Imali su direktan pogled i domet na dolinu rijeke Liri. Saveznici su zbog ovakvih poteza bili kažnjeni ogromnim gubicima u ljudstvu i opremi, a američko „poštenje“ pokazalo se kao nemoralna i politička pogreška u čemu su sudjelovali i neki američki generali oštro govoreći protiv svojih kolega zapovjednika o nepromišljenom potezu. Sljedeća ofenziva bit će tek mjesec dana nakon druge ofenzive, a borbe će onemogućiti loše vrijeme.

4.3.4. Treća ofenziva

Nakon drugog neuspjelog napada na Monte Cassino, Saveznici su čekali bolje vremenske prilike kako bi sada, treći put, mogli napasti uz ogromne količine bombi. Vrijeme pogodno za bombardiranje je bilo tek 15. ožujka, kada su kiše stale i kada su bombarderi nesmetano mogli gađati ciljeve. General Freyberg je inzistirao na izvođenju napada u nekoliko etapa, a glavni plan imao je dva smjera napada, jedan prema samostanu sa sjevera, a drugi bombardiranje grada Cassina i direktan napad na grad. Freyberg je, prema literaturi, tražio minimalno 750 tona bombi na Cassino.³⁴ Bačeno je 2 000 bombi na samostan i grad, odnosno približno 1 000 tona, a niti jedan avion nije stradao u bombardiranju jer njemačke snage nisu imale odgovor na to, a bombardiranje je trajalo konstantno od 8,00 sati ujutro do 12,00 sati. Clark je očekivao prazan grad uništen bombama.³⁵ Zanimljivo je da je od 1 000

³² M. Blumenson, *Salerno to Cassino*, str. 415.-418.

³³ W. Churchill, *Drugi svetski rat, Tom V., Obruč se steže*, str. 479.

³⁴ M. Blumenson, *Salerno to Cassino*, str. 434.-435.

³⁵ M. Blumenson, *Salerno to Cassino*, str. 441.

tona, negdje 1 200³⁶, metu pogodilo samo 300 tona, ostale bombe pogodile su oko grada i samostana.³⁷ Kao da nisu naučili, Saveznici su kao i kod samostana napravili kontraučinak bombardiranjem. Grad Cassino razoren poslužio je njemačkoj 1. padobranskoj diviziji koja se vješto sakrila u gradu i čekala Novozelance. 1. padobranska divizija bila je jedna od najboljih vojnih jedinica u njemačkim vojnim redovima, a za nju su riječi hvale imali svi saveznički generali.³⁸ Sljedeća dva dana, upravo su oni sami branili grad, istrenirani i spremni za situacije poput ove pa su grad u ruševinama pretvorili u svoju korist i uspješno branili grad, a Saveznici su došli do željezničke stanice koja je bila nadomak grada. Borbe u gradu išle su kuću po kuću, ali Saveznici nisu mogli ništa više napraviti pa su ih „padobranci“ uspješno istjerali iz grada. S druge strane, Indijci koji su napredovali prema Monte Cassinu su dva puta odbijeni do 17. ožujka jer su ih također Nijemci skriveni od bombi spremno dočekali i protjerali s okolnih planina. Što se tiče kontraučinka, još bitno za napomenuti je to što su veliki krateri zbog promašaja zrakoplovstva onemogućili kretanje tenkovima jer su, osim promašaja, vremenske neprilike opet sudjelovale u zaustavljanju Saveznika. Kiša koja nije trebala padati tri dana, pala je istu večer kad je bilo bombardiranje pa su krateri napunjeni vodom stvorili premekan blatni teren za tenkove Saveznika. Sljedećih dana njemački vojnici su odbijali svaki napad Indijaca i Novozelance pa je Freyberg uz dogovor s Clarkom i Alexanderom ipak odlučio obustaviti napad pa je ofenziva prekinuta 23. ožujka.³⁹

I treća ofenziva propala je, a Saveznici su izvukli pouku. Grad je u potpunosti razoren, a još bitnije, Autocesta broj 6, koja vodi dolinom rijeke Liri do Rima bila je dijelom uništena. Što se tiče njemačke obrane grada, Vietinghoff je istaknuo važnost svojih padobranaca rekavši kako su oni jedini vojnici koji su mogli braniti grad u takvim uvjetima.⁴⁰

4.3.5. Četvrta ofenziva – operacija Diadem

Teškim gubicima u trećoj ofenzivi gdje su stradale indijska i novozelandska divizija, organizirana je operacija „Diadem“ koju je planirao Alexander, a uz nju je tekla operacija

³⁶ M. G. Emeis, *Rupa na čizmi*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 355.

³⁷ M. Blumenson, *Salerno to Cassino*, str. 441.

³⁸ W. Churchill, *Drugi svjetski rat, Tom V., Obruč se steže*, str. 484.

³⁹ M. Blumenson, *Salerno to Cassino*, str. 443.-444.

⁴⁰ M. Blumenson, *Salerno to Cassino*, str. 448.

„Strangle“ koja se odnosila na konstanta bombardiranja područja Gustavove linije. Alexander je odlučio spojiti dio V. američke i ostatak VIII. britanske armije i krenuti u napad riskirajući sve. Četiri korpusa su predviđena za operaciju, a to su bili Poljski II. korpus, Britanski XIII. korpus, Američki II. korpus te Francuski ekspedicijski korpus. Plan je bio napasti Osovine duž Gustavove linije svim raspoloživim sredstvima s prvotnim ciljem ponovnog zauzimanja vrhova planina kako bi prvo dobili kontrolu nad dolinama okruženim tim planinama, a onda krenuti u proboj prema dolini rijeke Liri.⁴¹

Operacija je počela 11. svibnja u 23,00 sata. Francuzi predvođeni Juinom napali su planine Aurunci i u samo dva dana dospjeli su do Monte Maija, najviše planine koja gleda na dolinu Liri protjeravši tako Nijemce s jugozapadnog dijela Gustavove linije. Dobivši kontrolu nad tim područjem, Francuzi su mogli s boka pomagati XIII. korpus koji je preko Rapida sporo, ali uspješno prelazio i približavao se gradu Cassinu koji je ostao prazan. Napad je konačno uspio 15. svibnja i Britanci su uspješno izolirali grad i otvorili put prema Autocesti broj 6. Poljski II. korpus napao je 11. svibnja i u početku se činilo kako će odmah doći do Monte Cassina jer je susjedna planina Monte Calvario bila zauzeta u kratkom roku. Ipak do sutrašnjeg dana, neke poljske divizije bile su doslovno izbrisane pod topničkom vatrom njemačkih snaga u okolici Monte Cassina. Drugi napad na Monte Cassino izvršen je 17. svibnja, a ovog puta, u žestokim borbama Poljaci su ipak uspjeli doći do Monte Cassina, ali ne zahvaljujući dobrim borbama već uspješnom napredovanju Britanaca i Francuza dolinom rijeke Liri pa su rute opskrbe na Monte Cassinu bile ugrožene i Kesselring je odlučio povući svoje vojnike na Hitlerovu liniju koja je bila 11 kilometara udaljena. 18. svibnja postavljene su pobjedničke zastave, poljska na Monte Cassino, britanska u grad Cassino te francuska trobojnica na Monte Maio kao simbol pobjede. Ipak, Alexander nije htio mirovati već je odmah krenuo u napad na Hitlerovu liniju ne dopustivši utvrđivanje njemačkoj X. armiji. Napad odmah nije uspio, ali će napokon dobro vrijeme omogućiti brzi napad tenkovima i oklopnim vozilima koji će probiti svaki njemački otpor, a s boka iz Anzija američke trupe će također uspješno protjerati njemačke snage uz veće gubitke. 25. svibnja su napokon bile udružene savezničke snage s Gustavove linije i s mostobrana kod Anzija.⁴²

Bitka za Monte Cassino konačno je završila 18. svibnja kada su savezničke snage svojim barjacima „ukrasile“ simbole otpora njemačkih snaga, grad Cassino i planinu Monte Cassino. U nastavku rata Saveznici će propustiti opkoliti njemačku X. armiju zbog vlastitih

⁴¹ Ernest Fisher, *Cassino to Alps*, Center of Military History, U.S. Army, Washington 1977., str. 43.-44.

⁴² M. G. Emeis, *Rupa na čizmi*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 355.

želja pa su borbe za Rim potrajale. Rim je konačno pao 4. lipnja, samo dva dana prije izvođenja operacije „Overlord“.⁴³

4.4. Posljedice

Bitka je za Saveznike donijela više lošega nego dobrog. Podaci variraju, ali su brojke blizu, prema jednima bilo je 120 000 žrtava⁴⁴, a prema drugima 125 000, a na drugoj strani žrtve su bile upola manje, 50 000 žrtava.⁴⁵ S obzirom na veličinu vojske kojom su Saveznici raspolagali, a s kojom Nijemci, broj žrtava je podjednak jer su i jedni i drugi izgubili pola svoje vojske. Dakako, u ovo sve nisu ubrojana pojačanja koja su Saveznici dobivali tijekom pet mjeseci. Stoga je, uzevši sve ovo u obzir, saveznička vojska izgubila puno više od Nijemaca. Saveznici su izgubili gotovo cijelu jednu armiju. Također, uz malo bolje odluke pojedinih generala možda bi se i žrtve smanjile, a svakako najveće kritike idu na forsirano bombardiranje samostana. Osim političke i moralne krivice za taj čin, Saveznici su i vojnotaktički uništili sebi priliku da sruše Gustavovu liniju čak i prije svibnja. General Eaker je glavni krivac za bombardiranje samostana jer je nakon preleta samostana tvrdio da su njemački vojnici viđeni u samostanu, odnosno viđeni su kako koriste samostan u vojne svrhe što niti jedan drugi general nije vidio niti je poslije rata mijenjao svoje mišljenje u korist generala Eakera. Tu se isključivo misli na generala Clarka, ali i Alexandera koji su prije samog bombardiranja apelirali na obustavljanje takvog napada. Samostan koji je nastao 529. godine, kojeg je podigao sv. Benedikt nestao je u manje od jednog dana, do podneva je pretvoren u ruševine.⁴⁶ Također, poslije samostana, treća ofenziva je također prikazana kao potpuni promašaj jer su Saveznici sami sebi napravili štetu. Do tada su ih sprječavale kiše i snijeg, a dolaskom proljeća spriječili su sami sebe. Bombardirali su većinu ravnice pred gradom Cassinom i tako još dodatno usporili svoje tenkove i oklopna vozila. Njihova superiornost u streljivu i oružju pokazala se kao promašaj, a Freybergovo inzistiranje na prevelikom bombardiranju dodatno je omelo ionako neprecizne bombardere. Potrošeno je previše vojne opreme i oružja, a ostvarilo se premalo. Što se tiče četvrte ofenzive, može se reći da je Saveznicima najviše pomoglo vrijeme. Sve do tada Saveznici su zbog loših vremenskih prilika bili spriječeni u svojim nastojanjima da sruše Gustavovu liniju. Zato se

⁴³ E. Fisher, *Cassino to Alps*, str. 78.-79.

⁴⁴ Skupina autora, *Vojni leksikon*, Vojnoizdavački institut Beograd, Beograd, 1981., str. 910.

⁴⁵ M. G. Emeis, *Zastave na kapitulu*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 362.

⁴⁶ M. G. Emeis, *Rupa na čizmi*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 353.

također može reći da su Saveznici ovisili o svemu drugomu osim o sebi. Iako su brojčano bili nadmoćni, neiskusni generali i krivi potezi koštali su Saveznike previše ljudstva i vojne opreme. Eisenhower i Montgomery su se ipak pokazali kao najistaknutiji i najbolji saveznički generali u Europi i može se reći da bi njihove odluke u Italiji 1944. godine puno bolje iskoristile veliki potencijal tolike savezničke vojske.

S druge strane, bitka je imala većeg odjeka u psihološkom i političkom smislu. I Saveznici i Hitler bili su svjesni da pad Gustavove linije znači pad Rima pa su htjeli svim raspoloživim sredstvima srušiti tu liniju, a opet, Hitler je htio obraniti Gustavovu liniju po svaku cijenu što se i moglo vidjeti u njegovim inzistiranjima da se linija što duže održi. Nakon pada Gustavove linije, nastale su razmirice oko toga tko će prvi doći do Rima pa su propustili opkoliti njemačku vojsku i usporili svoj proboj do Rima. Ipak, to se može okarakterizirati kao pametan potez gledajući širu sliku. Operacija „Overlord“ izvedena je 6. lipnja 1944. godine, dva dana poslije pada Rima, što je vojnicima na putu do Normandije zasigurno pozitivno utjecalo na moral. Također, jedna bitna činjenica u svemu tomu bila je da su po dolasku u Rim i u daljnjim napredovanjima Saveznici imali domet njemačke vojne industrije. U doseg su im bile opskrbe rute Dunava te središta vojne industrije na jugu Njemačke i u Čehoslovačkoj.⁴⁷

Osim toga, cjelokupnim talijanskim bojištem, Saveznici su razvukli njemačke trupe na tanke linije opskrbe i pričuvne postrojbe počele su se koristiti kao primarne postrojbe. Gustavova linija je dodatno iscrpila njemačku vojsku jer su u Italiju konstatno slane te dodatne postrojbe. Sve to bila je tek mala priredba za ono što je slijedilo dva dana po ulasku u Rim. Saveznici su na kraju ipak uspjeli u svojim namjerama, skrenuli su pažnju Nijemcima pa su omogućili uspjeh iskrcavanju u Normandiji. A i sam Kesselring rekao je da Saveznici nisu napali u Italiji, nikada ne bi uspješno izvršili operaciju „Overlord“.⁴⁸

⁴⁷ M. Blumenson, *Salerno to Cassino*, str. 7.

⁴⁸ W. Kielich, *Nasukani kit*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, str. 349.

5. Zaključak

Bitka za Monte Cassino najbolji je primjer nadmoći Saveznika nad Osovinama. Za Saveznike, ova bitka pokazat će stanje njemačke vojske koja je hvatala posljednji dah u borbi za premoć izvan Europe, a i u Europi. Po samom stupanju na talijansko tlo, Nijemci su se prvi put uzbunili jer je to bilo prvo stupanje na njihovo tlo i upravo zbog toga Italija se branila po svaku cijenu. Od cijele savezničke kampanje poslije Afrike može se uočiti i potvrditi činjenica o nestručnosti savezničkih generala. Napad na Siciliju poslužio je Saveznicima za još bolju pripremu za iskrcavanje u Normandiji. Suradnja mornarice, zrakoplovstva i pješništva bila je savršena jer su operaciju planirali provjereni generali Eisenhower i Montgomery, a operacije u srcu Italije na Gustavovoj liniji planirali su generali s manje iskustva pa su ih skupo koštale odluke redom kod napada, odnosno iskrcavanja kod Anzija, u drugoj ofenzivi i posebice u trećoj ofenzivi gdje su Saveznici sami sebi ukopali pozicije.

Što se tiče njemačke obrane, u nedostatku literature s te strane, Kesselring je izvukao najbolje iz tih borbi i s puno manjim brojem vojnika pametno je sačekao Saveznike i nanio im teške gubitke. Ipak, u prilog njemačkim snagama išli su gotovo svi ostali elementi osim veličine vojske, a taj element na kraju neće biti jedini presudan u konačnoj pobjedi Saveznika. Naime, uz prirodno pogodan teren za obranu, Nijemcima u prilog išle su i vremenske nepogode. Iako su Saveznici do posljednje ofenzive iscrpili njemačke snage, tek kada je tlo postalo pogodno za oklopna vozila, a operacija „Diadem“ izvodila se u svibnju, Saveznici su probili obrambene linije. Svakako treba napomenuti kako je bitka za Monte Cassino bila prva bitka u kojoj je surađivalo više od sedam različitih narodnosti. Pridruživale su im se većiskusne divizije stranaca, posebice onih iz Afrike gdje su se Marokanci istaknuli kao odlični borci u planinskim masivima.

Na kraju, ono što je bilo najbitnije, Saveznici su došli do Rima, u vojnom smislu gotovo nevažnog cilja jer u njemu nije bilo nijedno sjedište njemačkih vojnih jedinica, a u psihološkom smislu jednog od najvažnijih ciljeva u Europi. Churchill je ipak bio zadovoljan ostvarenim u Italiji jer im je to bitno pomoglo u izvođenju „Overlorda“. Razvukli su zračne obrambene linije Nijemaca jer su zahvaljujući Italiji imali domet Njemačke uz manje otpore protivnika koji su morali držati sve obrambene pozicije na obalama Europe. Hitler je ipak s razlogom inzistirao na održavanju Gustavove linije iz prije navedenih razloga i gledajući na to kao cilj obrane, Nijemci su i više nego uspješno izvršili svoje ciljeve. Liniju su držali od prosinca, odnosno studenog 1943. godine sve do svibnja 1944. godine. Šest mjeseci uspješno

su odolijevali Saveznicima, a s druge strane, Saveznicima je pobjeda došla u najbolje moguće vrijeme jer su do Rima došli, kako je već rečeno, dva dana prije iskrcavanja u Normandiji. Teško je reći što bi se dogodilo s Normandijom da su Saveznici Gustavovu liniju prošli nekoliko mjeseci prije. No, sigurno se može zaključiti da bi Nijemci većinu svojih pričuvnih postrojbi usmjerili u Italiju.

Konačno, bitka za Monte Cassino mora se gledati u širem kontekstu jer bez tog konteksta bitka nema nikakvog smisla. Sam napad na Apeninski poluotok nema smisla zbog svih prirodnih prepreka za napad, s druge strane, za obranu predstavlja najbolje mjesto. Saveznici su bitku za Monte Cassino, općenito gledajući, dobili, ali nisu uspjeli uništiti X. njemačku armiju koja će se još dugo boriti u Italiji te su pretrpjeli prevelike gubitke za jednu takvu bitku. Konačan cilj je ostvaren, širi kontekst ove bitke bio je priprema za Normandiju i odvratanje pozornosti Nijemcima, u čemu su Saveznici uspjeli.

6. Popis literature i priloga

6.1. Literatura

1. Blumenson, Martin, *Salerno to Cassino*, Office of the Chief of Military History, U.S. Army, Washington, 1969.
2. Blumenson, Martin, *Eisenhower*, Alfa, Zagreb, 1976.
3. Churchill, Winston, *Drugi svjetski rat, Tom V., Obruč se steže*, Prosveta, Beograd, 1964.
4. Deakin, F. W., *Amater drži uzde*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, II. knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980., str. 340. – 342.
5. Dinger, Rutger, *Umrijeti za Napulj*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, II. knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980., str. 261. – 266.
6. Eisenhower, Dwight, *Rat za oslobođenje Evrope*, NIP, Zagreb, 1949.
7. Emeis, M. G., *Pobješnjeli duhovi na Pantelleriji*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, II. knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980., str. 231. – 232.
8. Emeis, M. G., *Rupa na čizmi*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, II. knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980., str. 350. – 357.
9. Emeis, M. G., *Zastave na kapitolu*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, II. knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980., str. 358. – 362.
10. Fisher, Ernest, *Cassino to Alps*, Center of Military History, U.S. Army, Washington, 1977.
11. Hartog, L. J., *Nova godina u Ortoni*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, II. knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980., str. 270. – 273.
12. Kielich, Wolf, *Dunkerque za Sile Osovine*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, II. knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980., str. 233. – 241.
13. Kielich, Wolf, *Nasukani kit*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, II. knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980., str. 343. – 349.
14. Rutgers, C. A., *Italija – da ili ne?*, u: Skupina autora, *Drugi svjetski rat*, II. knjiga, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980., str. 228. – 231.
15. Skupina autora, *Vojni leksikon*, Vojnoizdavački institut Beograd, Beograd, 1981.

6.2. Prilozi

Slika 1 – Prikaz centralnog dijela Gustavove linije⁴⁹

⁴⁹ M. Blumenson, *Salerno to Cassino*, str. 367.